

ECONOMIES' HORIZONS
Економічні горизонтиDOI: doi.org/10.31499/2616-5236Homepage: <http://eh.udpu.edu.ua>**ISSN**
2522-9273
(print)
2616-5236
(online)

UDC: 336.7:005.412(477)

JEL Classification E40, E42, G24

DOI: [10.31499/2616-5236.3\(32\).2025.338673](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(32).2025.338673)

Nataliia Gvozdej, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
Ph. D. in Economics, Associate Professor of the Department of Finance, Accounting
And Economic Security

Nataliia Osadchuk, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
Ph. D. in Economics, Associate Professor of the Department of Finance, Accounting
And Economic Security

ГРОШОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

THE MONETARY SYSTEM OF UKRAINE: PROBLEMS OF FORMATION AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT

Анотація: У статті розглянуто специфіку становлення та основні напрями формування грошових систем, а також їхню здатність забезпечувати досягнення визначених економічних пріоритетів. Окреслено форми та інструменти державного впливу на функціонування цих систем. Проаналізовано особливості формування грошової системи України в умовах перехідного періоду. З'ясовано, що необхідність державного регулювання грошової сфери зумовила створення інституту центральних банків. Подальші перспективи розвитку у цьому напрямі пов'язані з реалізацією заходів щодо дедоларизації економіки, посилення ефективності діяльності антикорупційних органів (НАЗК, НАБУ, САП), удосконалення операцій на відкритому ринку, підтримки функціонування НБУ в умовах воєнного стану, а також забезпечення фінансової стійкості та монетизації економіки України.

Abstract: This article examines the problems of establishing and developing Ukraine's monetary system in the context of transformation processes and contemporary global challenges. The authors emphasize that Ukraine's monetary system was formed alongside the development of the national economy and, at various stages of market transformation, acquired specific features designed to ensure macroeconomic stability. The article notes that during the transition period, it became particularly important to create an effective system of state regulation of monetary circulation that would allow anti-inflationary measures to be combined

with support for the development of the real sector. The scientific approaches of Ukrainian researchers to the formation of the theory of monetary regulation are analyzed, and it is shown that modern monetary systems perform the functions of both an indicator and a regulator of the state of the economy. Particular attention is paid to the characteristics of transitional monetary systems, their impact on the processes of modernization of society, and the key role of the state in regulating monetary circulation. The problems of the modern monetary system of Ukraine are considered, in particular, inflation, devaluation of the national currency, instability of the currency market, distrust of the hryvnia, and the spread of the shadow sector. The influence of external economic and internal political factors, in particular military actions, energy dependence, and global crisis processes, is analyzed separately. A close link between inflation and hryvnia devaluation has been proven, especially during the crisis periods of 2014–2015 and 2022–2024. The authors emphasize the need to improve monetary policy, strengthen the role of the National Bank, develop non-cash payment mechanisms, and introduce digital technologies into the monetary sphere. The conclusion is made that the stability of the monetary system is a determining factor in Ukraine's economic development, and its effective reform will contribute to increasing the country's competitiveness and integration into the global financial space.

Keywords: monetary systems, monetary unit, monetary reform, market transformation, state regulation of monetary systems, central bank, national currency system, exchange rate

Ключові слова: грошові системи, грошова одиниця, грошова реформа, ринкова трансформація, державне регулювання грошових систем, центральний банк, національна валютна система, валютний курс

Постановка проблеми у загальному вигляді. Грошова система України формувалася паралельно з розвитком національної економіки та поступово набула рис і властивостей, що найбільш відповідали завданням кожного етапу ринкової трансформації. Нині економіка держави перебуває на стадії стабілізації та переходу до сталого економічного зростання. У період трансформаційних змін особливої ваги набуло формування дієвої системи державного регулювання грошового обігу, яка б поєднувала реалізацію антиінфляційних заходів із

підтримкою розвитку реального сектору економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Грошові системи є традиційним об'єктом досліджень у монетарній теорії. Значний науковий доробок у формуванні теорії грошово-кредитного регулювання належить провідним вітчизняним ученим: І.В. Бураковському, А.І. Гальчинському, О.В. Дзюблюку, Л.О. Донченко, О.М. Іваницькій, М.П. Кузьмину, В.Г. Лагутіну, В.І. Лисицькому, І.О. Лютому, В.І. Міщенку, О.І. Петрику, М.І. Савлуку, В.С. Стельмаху, А.А. Чухно, В.В. Юрчишину, В.А. Ющенку.

Метою статті є аналіз та визначення ключових характеристик грошової системи України. Важливим завданням дослідження виступає врахування різноманітних факторів, що забезпечують формування дієвих економічних і соціальних механізмів, спрямованих на стимулювання інноваційної та господарської активності, а також на модернізацію суспільного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток грошових систем перехідного типу пов'язаний із вирішенням проблем, характерних для конкретного етапу ринкової трансформації. Коли досягаються визначені цільові показники реформ, існуюча модель грошової системи перестає задовольняти потреби подальшого економічного та соціального розвитку суспільства. Сучасне державне регулювання грошових систем здійснюється диференційовано щодо різних компонентів грошової маси. Держава може прямо регулювати такі елементи, як паперові гроші, емісія яких проводиться для покриття дефіциту бюджету. Водночас переважно застосовується вплив через комплекс ринкових механізмів[1].

Сучасні грошові системи виконують водночас функції індикатора та регулятора економічного розвитку. Основні параметри діяльності національних економік формуються завдяки фіскальній та монетарній політиці. Сьогодні гроші постали як умовні знаки вартості, існування яких забезпечується виключно завдяки державному регулюванню. При цьому характер і цілі державного

втручання у сферу грошових систем та економічних процесів перебувають у тісному взаємозв'язку та взаємовпливі.

У сучасних умовах більшість країн використовує різновиди грошових систем, заснованих на обігу кредитних грошових знаків, які характеризуються [1, с. 219]:

- децентралізацією грошового обігу між різними банками;
- розподілом функцій випуску готівкових та безготівкових грошей між різними ланками банківської системи;
- відсутністю чіткої межі між готівковим і безготівковим обігом;
- формуванням механізмів грошово-кредитного регулювання;
- централізованим управлінням грошовою системою через апарат центрального банку;
- індикативним плануванням грошового обігу;
- тісним взаємозв'язком безготівкового та готівкового обігу при пріоритеті безготівкового;
- активним контролем коштів з боку податкових органів;
- наданням центральному банку відносної автономії у прийнятті рішень уряду;
- забезпеченням грошових знаків активами банківської системи;
- випуском грошей у господарський обіг відповідно до державних концепцій грошово-кредитної політики;
- впровадженням системи ринкового формування грошового курсу.

У більшості країн органом, який здійснює грошово-кредитне та

валютне регулювання, виступає центральний емісійний банк.

Складовою частиною національної грошової системи є національна валютна система, яка, хоча й є відносно автономною, формує організацію економічних зв'язків країни, забезпечуючи проведення міжнародних розрахунків та утворення і використання валютних ресурсів держави[2].

Грошова система України є одним із ключових елементів економіки, що забезпечує функціонування внутрішнього ринку, стабільність фінансової системи та підтримку економічного зростання. Проте, як і будь-яка інша грошова система у світі, вона стикається з численними викликами та проблемами, зумовленими як внутрішніми, так і зовнішніми факторами.

Актуальні труднощі функціонування грошової системи України особливо проявилися в періоди економічних, політичних і соціальних криз, які зумовили дестабілізацію валютного ринку, високі інфляційні показники, зниження довіри населення до гривні та активне поширення тіньової економіки. Додатковим викликом стала повномасштабна війна, що вимагає пристосування грошової системи до нових умов і пошуку дієвих механізмів подолання наявних проблем.

Глобалізація, стрімкий розвиток цифрових технологій, а також посилення міжнародної конкуренції додають нових завдань у сфері грошового обігу, монетарної політики та банківського

регулювання. Зокрема, важливими питаннями залишаються підтримка стабільності гривні, забезпечення прозорості фінансових операцій, боротьба з корупцією у банківському секторі та стимулювання переходу до безготівкових розрахунків.[3]

Інфляція виступає одним із ключових чинників, що визначають рівень стабільності грошової системи України. Її сутність полягає у тривалому зростанні загального рівня цін на товари та послуги, внаслідок чого знижується купівельна спроможність національної валюти. Серед монетарних причин можна виділити надмірне збільшення обсягу грошей в обігу, зокрема через емісію, що призводить до знецінення гривні. Такі заходи часто використовуються для покриття дефіциту державного бюджету. Вагомий вплив на інфляційні процеси мають і зовнішньоекономічні фактори. Енергетична залежність України від імпорту, насамперед газу та нафти, робить економіку чутливою до коливань світових цін. Підвищення вартості енергоносіїв одразу позначається на собівартості продукції та послуг. Ще однією причиною є інфляція витрат, яка виникає через подорожчання виробничих ресурсів. Це зумовлює зростання витрат підприємств, що, у свою чергу, перекладається на кінцевого споживача. Рівень інфляції в Україні за 2014-2024 показує Рис 1.

Рисунок 1 демонструє динаміку індексу інфляції та базового індексу інфляції в Україні за період 2014–2024 років,

відображаючи загальну тенденцію до стійкого зростання обох показників. Це свідчить про постійний інфляційний тиск на національну економіку.

Індекс інфляції перевищує базовий індекс, оскільки останній виключає вплив волатильних факторів, таких як ціни на

енергоносії та продукти харчування. Різкий стрибок інфляції у 2014–2015 роках пояснюється економічною кризою, девальвацією гривні та наслідками війни на сході України, коли індекс інфляції зростав швидше, демонструючи суттєвий тиск на ціни базових товарів і послуг.

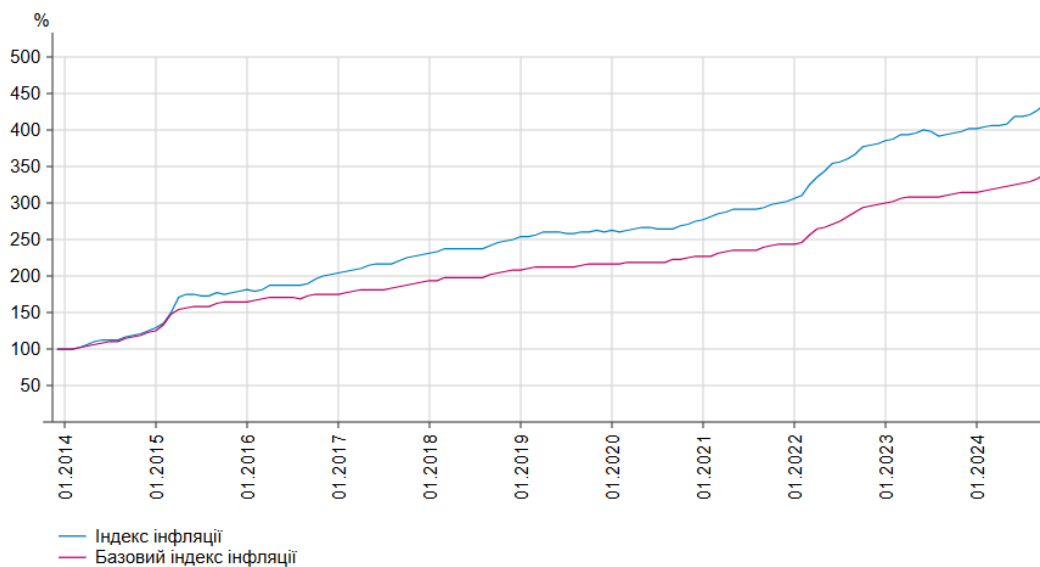

Рис.1 Рівень інфляції в Україні 2014-2024 [4]

У 2017–2020 роках темпи зростання інфляції сповільнилися, що вказує на стабілізацію макроекономічної ситуації, ефективність монетарної політики Національного банку та поступове відновлення економіки. Проте з 2021 року інфляційні процеси знову прискорилися, особливо помітно у 2022–2024 роках, що зумовлено наслідками повномасштабного вторгнення Росії в Україну, порушенням логістичних ланцюгів, збільшенням виробничих витрат та глобальними інфляційними тенденціями[7].

В останні роки індекс інфляції зростав швидше за базовий індекс, що обумовлено значними коливаннями цін на енергоносії, продовольство та інші товари, які не

враховуються у базовому показнику. Загалом, графік свідчить про те, що інфляція залишається тривалою проблемою для України, а її найгостріші піки спостерігалися у кризові періоди 2015 та 2022 років. Для подолання цього виклику необхідними є проведення стабільної макроекономічної політики, контроль за державними витратами та зменшення залежності економіки від імпорту. Рівень девальвації гривні відносно долару США по 2007-2024 роках показує Рис. 2.

Рисунок 2 відображає динаміку індексу інфляції та курсу гривні щодо долара США в Україні за період 2007–2024 років, демонструючи тісний взаємозв'язок між цими показниками. Зростання

курсу долара, тобто девальвація гривні, зазвичай супроводжується підвищенням індексу інфляції, що зумовлено здорожчанням імпортованих товарів та енергоносіїв, які істотно впливають на рівень цін у країні.

Найрізкіше зростання інфляції та девальвації спостерігалось у 2014–2015 роках, у період

політичної та економічної кризи, пов'язаної з анексією Криму, початком війни на сході України та значним відтоком капіталу. Тоді гривня швидко девальвувала, що спричинило різке зростання цін на імпортовані товари та відповідне прискорення інфляції[8].

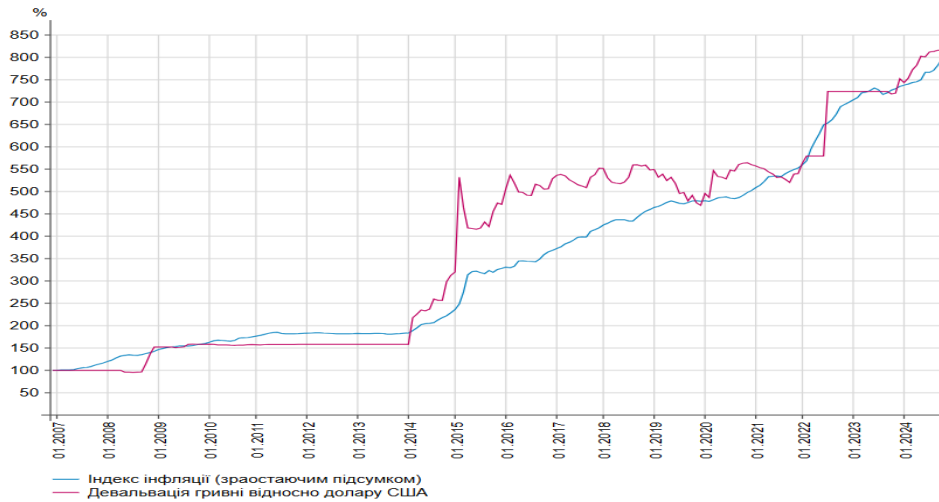

Рис. 2 Рівень девальвації гривні відносно долара США[6,9]

У 2016–2020 роках відбувалася стабілізація економічної ситуації: темпи зростання інфляції та девальвації помітно сповільнилися завдяки посиленню монетарної політики Національного банку України, відновленню довіри до національної валюти та поступовому поліпшенню економічних показників. У цей період девальвація була відносно помірною, а інфляційні процеси — контрольованими.

Після 2022 року відзначається новий стрибок обох показників, зумовлений повномасштабним вторгненням Росії, яке спричинило економічні потрясіння, скорочення експорту, зниження виробництва та зростання витрат на оборону. Девальвація гривні та подорожчання імпортованих товарів стали основними

факторами нового витка інфляції[10].

Наприкінці періоду 2023–2024 років обидва показники продовжують зростати, що свідчить про збереження інфляційних ризиків та високу вразливість гривні на валютному ринку. При цьому девальвація національної валюти відбувається більш стрімкими темпами, підкреслюючи посилення економічних викликів.

Інфляція в Україні значною мірою визначається станом гривні на валютному ринку. Основні піки девальвації та інфляції збігаються з періодами політичної та економічної нестабільності, зокрема у 2014–2015 та 2022 роках, що демонструє високу чутливість економіки до зовнішніх і внутрішніх шоків. Для стабілізації ситуації необхідним є посилення фінансової політики, зменшення

залежності від імпорту та активний розвиток внутрішнього виробництва.

Висновки. Сучасні реалії вимагають активної інтеграції новітніх технологій у грошову систему, зокрема впровадження цифрових валют і безготівкових інструментів розрахунків. Це дозволяє підвищити ефективність грошового обігу, знизити витрати та забезпечити прозорість фінансових операцій.

Гроші залишаються фундаментальним елементом

економіки, без якого неможливе функціонування ринкових відносин. Для забезпечення їх стабільності необхідно вдосконалювати грошово-кредитну політику, зміцнювати довіру до фінансових інституцій та стимулювати інновації у грошовій сфері. Такі заходи підвищать ефективність використання грошей як економічного ресурсу та сприятимуть сталому економічному розвитку України.

References

- Kostina, N. I. (2009). *Money and monetary policy [Textbook]*. Kyiv: Nios.
- Hrytsenko, A., & Krychevska, T. (2009). *Monetary strategy: The way to effective monetary policy. Bulletin of the National Bank of Ukraine, (7)* [in Ukrainian].
- Problems of the functioning of the modern monetary system of Ukraine. (2023). *Problecon*. https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2023 [in Ukrainian].
- National Bank of Ukraine. (n.d.). Official website. <https://bank.gov.ua/> [in Ukrainian].
- Banknote and Minting Department. (n.d.). New circulation coins. National Bank of Ukraine. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/monetniy-dvir-karbuye-novi-obigovi-moneti> [in Ukrainian].
- National Bank of Ukraine. (2024). *Financial Stability Report –December 2024*. Kyiv: NBU. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H2_eng.pdf?v=9
- Boiko, A., & Rummyk, I. (2024). Formation of the resource base of Ukrainian banks: Current state and ways to improve. In *Conference proceedings, KROK University*. <https://dspace.krok.edu.ua/server/api/core/bitstreams/10dc1fd0-7d4a-42d2-9edf-a6669cc1dfd0/content>
- Gorodnichenko, Y., Yovenko, M., & Oliinyk, O. (2025, January 6). *Ukraine's financial system during wartime*. VoxUkraine. <https://voxukraine.org/en/ukraines-financial-system-during-wartime>
- National Bank of Ukraine. (2024). *Annual report 2023: From strategy of survival to that of recovery*. Kyiv: NBU. https://bank.gov.ua/en/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-za-2023-rik-vid-strategiyi-vijivannya-do-strategiyividnovlennya?utm_source=chatgpt.com
- Herasymenko, R. A., Khorosheva, Ye. I., & Herasymenko, V. V. (2011). Deposit policy of banks and factors influencing its formation. *Finance, Accounting, Banks, 1(17)*, 141–150. [in Ukrainian].